

SIMON RÓBERT

„...csak nem képzeli professzor úr, hogy nálunk az számít, ha valakinek háromszáz publikációja van?”

Tapasztalataim egy „hallgatóbarát” főiskolán

Vannak korszakok a magyar történelemben (a rövid kegyelmi időszakokat leszámítva jobbra csupán ilyenek adódtak), amikor csak szatírárt, gyilkos pamfletet és tetszés szerint bővíthető veszteséglistákat lehet írni a lepusztult állapotokról. A mai helyzet különösen elszomorító a kritikus gondolkodó számára, hiszen a rendszerváltás után (s ilyen lehetőség végképpen kevés volt az elmúlt ezer esztendőben) – ha ki lehetett volna kapcsolni a politikai elitet – egészen jól is alakulhatott volna az ország sorsa. A mezőgazdaság, az ipar, a kultúra, az együttélés minimális normáinak lepusztítása után talán a leglátványosabban az oktatást, s ezen belül a felsőoktatást sikerült néhány év alatt tönkretenni. (legutóbbi adalék gyanánt érdemes utalni Laczkovich Miklós pontos látéletére a *Fizikai szemle* 2009/6-os számában). A történelemből tudjuk, hogy a kultúrát és az értékrendet néhány év alatt el lehet pusztítani, ugyanakkor valami hasonló felépítéséhez több évtized, esetleg évszázad szükségeltetik. Ezért különösen nagy felelősség terheli azokat, akik tevőlegesen részt vettek (s teszik ezt ma is) a felsőoktatás szétverésében. Amikor az ember széttekint e lehangoló rommezőn (amely a *Stalker* film kezdő képsorait idézi), akkor megképzik előtte az, hogyan festett ifjúkorában a felsőfokú tanoda: a diákok (persze eleve a legjobbak tanulhattak tovább) tanultak, a tanárok inkább „tananyagbarátként” mint „hallgatóbarátként” tanítottak (nem kellett funkcionális analfabétáknak gügyögni, s torz elvárások kényszerzubbonyában gerinctörötten mosolyogni – félve a kirúgástól), rendkívül szigorúan vizsgáztattak (a diák csak egyszer ismételt), s rektorokról és hasonló szervezetekről legfeljebb az évnnyitón lehetett hallani, mert egyáltalán nem szóltak bele a szakmailag meghatározott diák-tanár érintkezésbe. Ekkor még a tanár osztályozta a diákat, nem pedig az analfabéta, órára nem járó, minden valóságos mércét nélkülöző (semmit nem tudó, s tanulni nem is akaró) hallgató osztályozza le a neki kellemetlenkedő (jelenlétet és valami elemi érdeklődést elváró) tanárt. Ez utóbbi jelenséget a mai hazug és álságos gyakorlatban különösen abszurdnak és felháborítóknak találok. Ez olyan mintha a páciens operáció előtt leosztályozná az agysebész professzort. A diák (tisztelő a mind kevesebb kivételnek) az előképzettség teljes hiányával (a középiskola úgy látszik, a korai elfekvő szerepét játssza, a mai érettségi kevesebbet ad, mint az ötvenes években a nyolc elemi lezáró bizonyítvány) még a tanulást és az olvasást sem képes megtanulni, csak (sem mire nem jó) diplomát akar, a tanárok zöme cinikus lett, értelmiségi funkciójáról, tehát az önálló és kritikai gondolkodásról lemondott és a nagy semmi színjátékában a statisztika szerepét játssza, a rektorok pedig mindent elkövetnek, hogy a kialakult rendszer (az államilag támogatott lébecolás) fennmaradjon – föltehetően ezért kapják aránytalanul magas fizetésüket. Természetesen az intézmények között vannak különbségek, ám eléggé árulkodó az a rangsorolás, mely szerint a világranglistán az első magyar egyetem valahol a négyszázvalahányadik helyen található. Jómagam tanítottam amerikai egyetemen egy évig, oktattam néhány esztendőt az ELTE és a KLTE bölcsészkarán, tizenhat évig a szombathelyi főiskolán, a BDTF-en, bőséges tapasztalataim vannak az egyiptomi (ott két felsőfokú intézményben is posztgraduális tanulmányokat folytattam), az algériai és az indiai felsőoktatásról, ám elmondhatom, hogy **a negatív tapasztalatok terén semmi nem hasonlítható a Békásmegyeren található magánfőiskolához.**

A továbbiakban a diákokhoz, a tanárokhoz és az intézet vezetéséhez fűzök néhány megjegyzést, amelyek másfél évi tanítás során szerzett tapasztalataimról adnak számot

(kritikus magatartásom miatt az intézmény tulajdonosnője/elnök asszonya ekkor rúgott ki). *Captatio malevolentiae* gyanánt annyit érdemes előrebocsátani, hogy az intézmény tulajdonosa számára a főiskola kizárólag profitot termelő vállalkozást jelent, ami azt jelenti, hogy az akár lehetne szárnyas betéteket vagy csempéket gyártó vállalat is. Vagyis az oktatási intézményekre valaha jellemző minőségi és szakmai szempontok semmiféle szerepet nem játszanak. (Egy ominózus „tetemrehívás” során, amikor az **elnök asszony** éppen adott – szakmailag gyenge, ám a vezetőséget éppen ezért annál jobban kiszolgáló – kegyencét vette védelmébe ellenem, a következőket mondta nekem: „**csak nem képzeli professzor úr, hogy nálunk az számít, ha valakinek háromszáz publikációja van?** Nálunk egész más dolgok számítanak” – s valóban, tanúsítva ezt a félreérthetetlen „értékrendet” a főiskola utóbbi oszlopa, akit valóban nem lehetett vádolni holmi publikációkkal, hamarosan Zsigmond-díjat kapott, tőlem pedig gyorsan megszabadultak). A főiskola tehát alapvetően profitot hozó vállalkozás, ám tudjuk, a vállalkozások között is lényeges különbségek vannak: a főiskola irányítását (s ez lett a következő konfliktus forrása), csak a mai haszonra gondoló, s emiatt még „vállalkozóilag” is rossz döntések jellemzik, olyanok, amelyek a hosszabb távú hasznot is lehetetlenné teszik, ám amelyek egy racionálisan működő felsőoktatás szempontjából több mint abszurdak. Ám erről majd később.

Amikor a következőkben néhány példát mondok el a diákok és a tanárok – korábban elképzelhetetlen – *coincidentia oppositorum* helyzetéhez, akkor tudni kell, hogy azt lényegében (ha nem is kizárólagosan) a főiskola vezetésének abszurd döntései határozza meg, amelyek az esetek jelentős részében egyáltalán nem „hallgatóbarátok”.

1. Arról, hogy a **diákok** zöme nem a felsőoktatásba való, hogy számosan úgy kapnak BA diplomát, hogy a tudás szele sem érintette meg őket, hogy addig lehet megbukni, amíg a fásult tanár át nem engedi őket, már sokan írtak. Ez valóban igaz, hiszen a **HŐK** harcos tevékenységével elérték, hogy nem kell az előadásokat látogatni, a felsőoktatás lényegét jelentő szemináriumok megszűntek, általában elég, ha az adott kurzusra megadandó *egyetlen* – előre megrágott papinak nevezhető – jegyzetet a vizsga előtt két órán át átlapozzák, s ezáltal nyoma sem marad a tananyagnak a későbbiekben. Így egy átlagos diák valóban úgy juthat a diplomagyárnak nevezhető főiskolán a diplomához, hogy soha nem járt órákra. A ZsKF-en az egyetlen komolyan vehető követelmény, a szakdolgozat is az ellentétébe fordult. Emlékszem, ötödik elemista koromban volt egy igazi, lelkes irodalom tanárnóm, Pintes Jolán, aki *minden* órára megkívánta a rövid, önálló otthoni dolgozat megírását az adott anyagról vagy arról, amit az ember éppen olvasott. Én akkor szoktam rá a heti négy-öt könyv elolvasására, s lelkesen írtam a két-három oldalas fogalmazásokat, amelyeket – s nyilván ez is motivált – a tanárnő egy idő után rendszeresen felolvasatott. A fogalmazni tudás és a nyelvtanilag helyes magyar beszéd akkoriban már az elemi iskolában kötelező volt. Manapság úgy jönnek a diákok a felsőoktatásba (megint csak tisztelet a kivételnek), hogy néhány száz szavas lepusztult szókinccsükkal semmiféle kicsit is bonyolult dolgot nem tudnak megfogalmazni se írásban, se szóban (ebben a vonatkozásban is a középiskola megszűntnek tekinthető). A **szakdolgozat** talán az utolsó lehetőség lenne arra, hogy néhány könyvet és tanulmányt (idegen nyelvről már nem is gondol az ember) elolvassanak, s megtanuljanak elemi szinten önállóan dolgozni: meg tudják különböztetni a forrást a szakirodalomtól, azon belül az elsőrangút a sokadrangú fércmunkától (ma főleg ilyenek vannak a piacon), különbséget tudjanak tenni a másolás (ez bevett dolog), a idézés és a parafrázis között, tudjanak fölépíteni egy dolgozatot, képesek legyenek jegyzetelni, röviden: megtanulják a tisztességes, önálló munkát. Ezt természetesen csak úgy lehetne elérni, hogy egy lelkiismeretes és az adott tárgyat kiválóan értő konzulens *hetente* foglalkozna, egyénileg természetesen, a diákkal, s folyamatosan megbeszélne vele az időközben elvégzett anyagot. A ZsKF-en azt tekintik példás oktatónak, akinek több tucat szakdolgozója van, akkor is, ha egyáltalán nem ért az adott témákhoz (a diák természetesen

általában azt választja, akiről tudja, hogy semmiféle igényt nem támaszt vele szemben). A probléma az, hogy szakdolgozatra nem illik rossz jegyet adni, ugyanakkor az államvizsga végső jegyének kiszámításakor talán ez a legfontosabb részosztályzat. Vagyis, aki összeollózott valami förmedvényt, s a vizsgán úgyszólván semmit nem tudott, az sem kaphat hármasnál rosszabb jegyet. Legutóbb egy **záróvizsga** során (ezen én is részt vettem) egy hallgatónak a posztmodernről kellett volna beszélnie, amiről csak annyit tudott, hogy az az ipari forradalommal kezdődött. Ekkora számárság hallatán nem lehetett egyesnél jobb jegyet adni, ám kiderült, hogy az intézetvezető által írt tankönyvből vette azt, s miután a bukott diák hozzá fordult, jegye utólag hármásra módosult. Ez a körülmény nem kis mértékben játszik közre a főiskola **diplomagyár** szerepében. A vizsgáról szólva említettem a legalább hat ismétlés lehetőségét (tudjuk legutóbb a rektori konferencia is kiállt az esélyegyenlőség jegyében a szegény, alacsony IQ-val rendelkező, tanulni képtelen, megbukott diákok mellett – így legalább továbbra is jár nekik az állami támogatás). Ám a ZsKF igazi csemegéjének tekinthető az ún. „**méltányossági jegy**” megadása, ami azt jelenti, hogy a vizsgáztató tanár - meglehetősen ritka - elégtelen osztályzatát az intézetvezető felülírhatja. Ezt az eljárást *mutatis mutandis* pl. a fociban bundának (vagyis a valós eredmények csalással történő megváltoztatásának) nevezik, s tudvalévően büntetik. Különösen kedves volt az az eset (ez már voltaképpen kabaréba való), amikor néhány diák nem járt egyetlen órára sem az általuk választott héberből, így természetesen nem is tudtak semmit, és a tanár érthető módon nem engedte át őket, mire például „hallgatóbarát” intézetigazgatónk „méltányossági” kettéseket, sőt hármásokat írt be nekik – nehogy elveszen a félévük. Ugyanez ógörögből is előfordult. Aligha kell mondanom, hogy az intézetigazgató annyit ért a héberhez és az ógöröghöz, mint hajdú a harangöntéshez. Természetesen nem illik általánosítani a hallgatókkal kapcsolatban sem. Az előbbieket alapvetően a BA-ra vonatkoztathatók, amely, tudjuk, a bolognai folyamat révén a tömegtársadalmat képezi le: arctalan, jellegtelen, s komolyabb szűrés nélkül bárki részt vehet benne, egyetlen komolyabb funkciója, hogy a felnőtté válást elodáztatva csökkentse a munkanélküliséget. Miután a korábbi, jól működő szakmunkásképzést és technikumokat sikerült szétverni, jó bádogosok, pallérok és vízvezeték szerelők helyett diplomás analfabétákat gyártunk tömegesen, akiknek a zömére nincs szükség a munkaerőpiacon. Ismeretes, hogy az „átkosban” az adott korosztály 4,5-5%-át vették csak föl (iranisztikán és óind szakon annak idején egyedül voltam egy évfolyamon, arabisztikán talán ketten vagy hárman voltunk). Valóban, nagyjából ennyi volt alkalmas arra, hogy jó orvos, mérnök, tanár és kutató legyen. Ma jó esetben ezek kerülnek az MA elitzakjaira. A ZsKF-en ilyenek jártak a vallástudományi szak MA-jára, akikkel valóban öröm volt dolgozni. Ezeknek már volt valami diplomája, tudatosan választották a vallástudományt, s ezek az általában már dolgozó hallgatók (szemben a BA-sokkal) minden órára eljöttek, aktívan részt vettek abban, s komolyan fölkészültek a vizsgára. A főiskola elévülhetetlen bűne, hogy pőre anyagi meggondolásból (csak 15-20 hallgatói létszám fölött piacósítható egy kurzus és egy szak) a 2009-2010-es tanévben már nem indított vallástudomány mesterszakot. Ám erről is majd később. A BA-val kapcsolatos – ma teljesen reménytelennek látszó – problémákhoz még annyit fűzök hozzá, hogy (amiképpen az elemi iskolában lenne helye a legjobb pedagógusoknak, hogy kialakítsák a gyerekekben a tanulást, a tudást és az olvasást – a családokon belül már kiveszett – szeretetét) valamennyit segítene az, ha egy főiskolán néhány kiváló tudós-oktató mutatna nekik valami példát – legalább néhányat megfertőzhetne a tanulás és a tudás megszeretettetésével. Én a nyolcvanas évek végén Amerikában *freshman*eknek tartottam összehasonlító vallástörténeti előadásokat, s ott a diákok megbecsülték a külföldi vendégprofesszort, és soha nem hiányoztak egyetlen órától sem, pedig minden alkalommal dolgozatokat írtam velük. Én itt, **a ZsKF-en szerettem volna társadalomfilozófiai órákat tartani a BA-soknak, ám a BA szakfelelőse ezt megakadályozta**, mondván, hogy nincs filozófiából diplomám (csak jelzem, hogy a hetvenes

évek végén társadalomfilozófiai problémák elemzése végett kerültem másodállásba a Társadalomtudományi Intézetbe, öt-hat évig ezzel foglalkoztam, s néhány cikket írtam a Filozófiai Szemlébe is). **Ehelyett az utcáról vettek föl jelentéktelen és népszerűtlen óraadót, ami a főiskolának külön pénzébe került,** s a diákok valóban nem lettek megfertőzve az önálló gondolkodás mótelyétől.

2. **Egy olyan főiskolai vezetés, amely a minőséget, a kiemelkedő szakmai tudást fölöslegesnek, majd kellemetlennek és kiirtandónak tartja, az voltaképpen hallgatóellenes** (hiszen támogatja a linkséget, a komoly munka nélküli érvényesülést), másfelől pedig gerincsorvasztó következményekkel jár a **tanárok** emberi-szakmai minőségére nézve. Vannak korok (és szomorú, hogy a szólásszabadság és a demokrácia állítólagos idejében mennyire kevesen élnek e vívmányokkal), amikor az őszinteséghez, a kritikai hangnemhez és a más mellett történő kiálláshoz (vagyis a mormálisnak tekinthető emberi magatartáshoz) hős kelletik, akiből közismerten mindig kevés volt. Ma, az egzisztenciális bizonytalanság korában a meghunyászkodás, a hallgatás, a korábban még nyomokban létező szolidaritás teljes hiánya lett a jellemző, a kollégák zömét már-már kellemetlenül érinti, ha valaki nyíltan szót emel a hazudozás, a mellébeszélés és a nyilvánvalóan rossz döntések ellen, s örül aztán, hogy nem rajta csattan az ostor. A főiskola persze valóban mindent elkövet, hogy a tanárok befogják a szájukat. Itt van mindenekelőtt a Főiskolai Foglalkoztatási Követelményrendszer **munkaidő** meghatározása, ami egyedülálló a maga nemében. Lényege az (ezt más vonatkozásban is megcsinálják), hogy **teljesíthetetlen feltételeket** írnak elő, amit persze a „jól viselkedő” (értsd: a vezetésnek zokszó nélkül engedelmessé) oktatóknál nem tartanak be, a „renitens”, önálló kollégára viszont rá lehet húzni a vizes lepedőt. A teljes munkaidőben foglalkoztatott oktatóknál a feltételek teljesíthetetlenek (nincs ennyi megtartható óra, nem is lehetne felkészülni rájuk, stb.): az egyetemi tanárnak 10 óra kötelező hetente, a docensnek (vagy főiskolai tanárnak) heti 12 óra, a adjunktusnak 14 óra, a tanársegédnek heti 16 óra. Ezeket az óraelőírásokat – elképesztő és a magyar felsőoktatásban páratlan módon – **60 perces órákban kell számítani**, ami még külön 33%-kal növeli a kötelező penzumot. Ekképpen egy főiskolai adjunktus kötelező évi óraszámja (immáron visszaszámolva 45 perces órákra, hiszen a főiskolán továbbra is ilyenek vannak) **555 óra lenne**, egy főiskolai docensé 488 óra. Ekkora arcátlanság hallatára az összes francia vagy német egyetemi oktató azonnal sztrájkba lépne. Ráadásul ezt a munkáltató szükség esetén 70%-kal megnövelheti! A cinizmus teteje, hogy a követelményektől a vezetőség, ha akarja, egyes oktatóknál eltekinthet. Mivel ezeket a követelményeket senki nem tudja teljesíteni, bárkit adandó alkalommal ki lehet rúgni.

A kiszolgáltatottságot tovább növeli, hogy a **teljes állású oktatókhoz képest legalább kétszeres az ad hoc alkalmazott óraadók száma (a honlapon 86 szerepel csak a Kommunikációs Intézet esetében, a 21 belső mellett)**. Ezek a vegyes mezei hadak a szakfelelősök teljesen szubjektív szimpátiái alapján állnak össze, lehetőleg olyanokból, akiktől semmiféle szempontból nem kell tartani (legutóbb olyasvalaki merült föl egy ugyancsak a minap menesztett – PhD-jét Franciaországban szerzett - „nehézsúlyú” vallástörténész helyettesítésére, aki tavaly végezte a BA-át). Ezt a szégyenletes kiszolgáltatottságot egyfelől, másfelől az oktatók által fölvállalt társadalmi mimikrit tükrözik az **évváró és évnyitó értekezletek**. Ezek első találkozásra a 14.-16. sz.-i francia *farce* műfaját idézték számomra, s a túlzó gesztusokkal, szakmai halandzsával elmondott beszámolóiról és a hangsúlyozottan túlbuzgó, patetikus, rendkívül fontoskodó hozzászólásokról azt gondolhattam, hogy a népi játékok vérbő szatíráját elevenítik meg. Az intézetvezető a szokásos kivetítéssel, s ugyanazt a szöveget a lehető lepponyolábban elmondó hosszú - a lényeges kérdéseket messze elkerülő - szóömlésével mintha az intézmény lényegét akarta volna parodizálni a dedósnak látszó, ám nagyon is kegyetlen elvárások, a sajátos – szakmától

és oktatástól távolálló – rangsorolások és megfeddés zanzásításával. Ám hamar kiderült, hogy hiteles „valóságshow”-ról volt szó. Itt az volt a „jó fiú/lány”, aki nyáron is buzgón több napot töltött az üres főiskolán, aki hetente is több napot bent fontoskodott, holott az internet világában a legtöbb dolgot otthon is el lehet intézni, aki jó jegyet kapott a hallgatóktól, mert csak a kötelező jegyzetet kérte számon, s beírta az ötöst stb. Akkor még azt hihettem, hogy a „város peremén” lévő nyolcadrendű magánfőiskola BA-s gyakorlatában ez a kialakult *modus vivendi*, ám az MA-val, önálló folyóirattal és hamarosan doktori iskolával büszkélkedő vallástudományi szak ettől független. Egy év kellett ahhoz, hogy kiderüljön: elkülönülni, kiválni, többnek lenni nem lehet a lepusztult terepen. Erről többet beszámolónk *case-study* jában.

3. A hallgatókról és az oktatókról elmondottak kapcsán érthető módon többször utaltunk a forrásvidékre, a **főiskola vezetésére**, amely mint „túlsúlyos mozzanat” valóban behatárolja és meghatározza az előbbieket mozgásterét és jellegét. A tandíjból és az államilag folyósított létfontosságú hallgatói „fejpénz” nászából működő intézmény a vadkapitalizmus és a sajátos magyar rendies elemek legrosszabb elegyét testesíti meg, aminek semmi köze nincs a weberi „üzemszerűen”, tehát formalizált, átlátható és mindenkitől betartott módon szabályozott, célracionálisan működő kapitalista intézményhez. Itt az alaptökét hozó család átláthatatlan, nem célracionális, naponta változó ötletektől, s a legföldhözragadtabb anyagi szempontoktól vezérelt despótikus uralma a jellemző, amely a sűrűn változó kegyencek favorizálására épül, akiknek a feladata a tulajdonosi akarat vak kiszolgálása és a kollégák besugása. A vezetés jellemzésére hadd utaljak néhány figyelemreméltó tényre. Az egyik az, hogy a vezetés szakmai kérdésekben az általam ismert esetekben nem szakmai szempontokból döntött (itt talán érdemes megemlíteni, hogy egy oktatási intézmény esetében a szakmai szempontok talán még lepusztult korunkban is elvárhatók lennének). A vallástudományi szak esetében az azt léteben érintő kérdésekben történtek váratlan döntések, ám egyetlen egyszer sem fordult elő, hogy akár a „tanszékvezetőt” (a cím teljesen formális, a ZSKF-en nincsenek tanszékek), aki az MA szakfelelőse is, akár a többi szakembert (néhányan nemzetközi hírű tudósok) megkérdezték volna. Föl lehetne hozni azt, hogy egy főiskolán az efféle szakmai (tehát, ha sokadlagos is, de nem teljesen elhanyagolható) szempontot a **rektornak** kellene érvényesíteni, illetve a vezetőség csak gazdasági (esetleg attól is távolálló) szempontjait a **szenátusnak** kellene ellenőriznie és adott esetben felülbírálnia. Nos, éppen ezekkel kapcsolatosak azok a további kis magyar abszurdok, amelyek különösen meghatározzák a ZsKF nem sok mással rokonítható jellegét. Nézzük először az utóbbit. Közismerten a korábbi társadalmakban akadozva vagy sehogysem működő *quis custodiet custodes* (vagyis: „ki tartsa rajta a szemét a felügyelőkön”) problémát a modern társadalmak igyekeztek – legtöbbször sikerrel – megoldani (a törvényhozó, ítélkező és végrehajtó funkciók radikális szétválasztásával, különböző ellenőrző intézmények bevezetésével és főleg a nyilvánosság mint egy új és befolyásos hatalmi ág egyre nagyobb szerepével). Tudjuk persze azt is, hogy a kelet-európai végeken ezt a problémát még nem sikerült megnyugtatóan megoldani, noha a több száz nagy disznóságból néha egy-egy már nyilvánosságra kerül. A felsőoktatási törvény szerint az egyetemeken és főiskolákon kötelező a szenátus megléte, ez dönt az intézmény működését érintő szinte minden lényeges kérdésben. Az állami felsőoktatási intézményekben a szenátus tagjait az oktatók és dolgozók közül választják, a magánintézményekben azonban (miért, miért se) ez alól felmentést kaptak. Ennek ellenére demokráciában ott is illene betartani az *audietur et altera pars* elvét. A ZsKF-en is találunk szenátust, de nem olyat, ami elvárható lenne. Természetesen egy ilyen ellenőrző intézmény akkor működhet céljának megfelelően, ha a *szabad és tisztességes választás* útján megválasztott bizottság tagjai mások, mint a vezetőség/tulajdonosok. Nos, a ZsKF-en nem így működik ez sem: a törvényben megszabott minimális létszámot sem éri el (a minimális létszám hét lenne, a ZSKF-en a

honlap tanúsága szerint jelenleg csak hatan vannak) és gyakorlatilag azonos a főiskola vezetésével. Nem csoda hát, ha a vezetőség időnkint abszurd döntéseit a szenátus jóváhagyja, hiszen szkizofréniával nem vádolhatók. Ezek után persze az is érthető, hogy a **szenátus** kötelezően közzéteendő **határozatai** nem jelennek meg a honlapon (ott állandó az áll, hogy „feltöltés alatt”). Egy ilyen abszurd – és a szenátustól (tehát a vezetőségtől) jóváhagyott - döntés volt pl. a 2008-2009. tanévben az, hogy az egyébként is nevetséges **kötelező** óraszámot (ez a BA-sok számára heti 20 óra) **40%-kal akarták csökkenteni** azért, hogy az évek során funkciótlaná váltsa nyelvi lektorátus vezetője megkapja az így fölszabadult órákat. Így persze el lehetett volna küldeni nagyszámú – óra nélkül maradt – tanárt, a nyelvtanároknak viszont bőven lett volna órájuk. Ezt már az oktatók egy része sem fogadhatta el, s ezt az egészen elképesztő ötletet el kellett vetni. Ennyit a gyakorlatban nem létező szenátusról! Nézzük a **rektort**, akinek a feladata lenne az állandó és hatékony *szakmai irányítás*, s bármi azt akadályozó és gátló tényező elleni bátor föllépés. Véleményem szerint (*nisi fallor*) a jól működő rektor inkább a tanárok és a diákok meghosszabbításának tekinthető, mintsem a póre gazdasági szempontokat képviselő tulajdonos pusztá meghosszabbításának. A ZsKF-en persze az utóbbiról van szó, a főiskolán töltött másfél évem során soha nem tapasztaltam, hogy a rektor bármilyen abszurd döntés ellen felemelte volna a szavát, jelenlétét a főiskola szakmai életében egyáltalán nem lehetett érzékelni. Amiben pedig véletlenül hallatta a szavát (így pl. a doktori iskola vagy a *Vallástudományi Szemle* kapcsán), ott egyértelműen rossz döntéseket hozott. Ám különösen egy mozzanat marad emlékezetes a számomra. A *Vallástudományi Szemlével* és a vallástudományi képzéssel kapcsolatos szakmai problémákról szerettem volna beszélni vele, amelyek talán a főiskola szempontjából is fontosak lettek volna (erre nem is az jogosított föl, hogy valaha a nyolcvanas évek elején félig-meddig kollégák voltunk a Társadalomtudományi Intézetben, hanem a Felsőoktatási Törvényre gondoltam, amely kötelezővé teszi a rektor számára a fogadóórát és az oktatók fogadását, ha azok kérik ezt). Több sikertelen kísérlet után végül szeptemberben telefonon megbeszéltünk egy időpontot, amit ő jelölt meg. A rövid telefonbeszélgetés során jeleztem, hogy milyen ügyben akarok vele beszélni. Nos, ami ezután történt, azt máig nem tudtam igazán földolgozni. A **rektor** ugyanis egyszerűen **nem jött el a megbeszélésre**, s még a titkárnőjének sem mondott semmit. A semmivel nem igazolható eljárásért a későbbiekben elnézést sem kért. Ugyanakkor **telefonbeszélgetésünket azon nyomban elmondta az érintett kollégának**. Ebből világossá vált számomra, hogy szakmai kérdésekkel a rektorhoz fordulni teljesen értelmetlen.

A főiskola vezetésének a jellemzésére ezek után elég, ha néhány olyan dologra utalok még, amit a nép egyszerű gyermeke **hazudozásnak** nevezne, én csupán csak állok és bámulok, hogy mik vannak manapság. A diákjaimtól értesültem például arról, hogy mindenfajta szakirány lehetőségével csábították őket a főiskolára, ám ott ezekről az új tanévben szó sem volt, helyettük maradt a filmelmélet szakirány, amit ők eredetileg nem választottak volna. Nyilván arról van szó, hogy a továbbiakban több tízezer ilyen szakemberre lesz szükség az országban, s a főiskola ezt bölcsen felismerte. Egy másik „füllentés”, amit a rektor helyettes fogalmazott meg az évnyitón, amin én is ott voltam, az volt, hogy **mire az új BA-sok végeznek, addig a főiskolából egyetem lesz**. Ehhez azt érdemes hozzátenni, hogy az **elmúlt két esztendőben a főiskola egyetlen újabb szakot sem tudott akkreditáltatni**; beadványait a MAB sorra visszadobta, ugyanakkor a főiskola – fölismerve azt, hogy hol is van a helye - egymásután küldte el az egyetemi oktatásra alkalmas, magasan kvalifikált oktatóit, vagyis **mindent elkövetett azért, hogy soha ne legyen belőle egyetem**. Ez utóbbi folyamat talán leggyászosabb mozzanata a vallástudományi szak szégyenletes és ostoba leépítése, amiről érdemes néhány szót szólni – hiszen ez valamelyest közérdekű probléma.

4. Tudvalévő, hogy az emberi civilizáció fejlődésében milyen fontos szerepe volt az állandóan változó „húzóágazatoknak”, amelyek egy hosszabb-rövidebb fejlődési korszak motorjai voltak (pl. a 19. sz. közepén a közlekedésnek, majd az autógyártásnak, legutóbb az elektronikának, majd a genetikai kutatásoknak stb). Tudvalévően a felsőoktatás is ilyen: a 19. sz.-ban, de ma is hamar közismert dolog az, hogy melyik német, francia stb. egyetemen van kiváló arabisztika, egyiptológia, agysebészeti képzés stb., s a diákok természetesen oda mennek és nem a közepes vagy gyenge intézményekbe. Ezt legtöbbször egy-egy okos vállalkozó is felismeri, s a pillanatnyi hasznot föláldozza a hosszabb távon betérülő nagyobb profitért, amit egy igazi, de lassabban betérülő márka hoz, amiről kiderül, hogy az lett a vállalkozás „húzóágazata”. A magyar mentalitásra oly jellemző rövid távú – mindig rossz döntést eredményező - gondolkodás általában képtelen a hosszabbtávú gondolkodásra. A sorozatos ostoba döntések jellemezték a főiskolát az elmúlt évben a vallástudományi szakkal kapcsolatban. **A főiskola elnökének két évvel ezelőtt bekövetkezett halála óta a főiskolának nincs szakmai vezetése.** Az aktív és koncepciózus elnök idejében még úgy nézett ki, hogy az eredetileg három főiskolai szakkal induló intézménynek – mozgékony és az oktatás mellett elkötelezett vezetés mellett – van jövője. Ennek legfontosabb pillére volt a *nem-felekezeti* bölcsész vallástudományi szak elindítása: 2005-ban sikerült akkreditáltatni a BA-át, majd 2006-ben az MA-át (ez volt az egész ország első bölcsész MA-ja). A diákok az egész országban hamar fölfigyeltek az új szakra és mind többen kezdtek jelentkezni. Ezt a biztatóan induló folyamatot teljesítette volna ki a doktori iskola, ami kitűnően elő is lett készítve (ekkor került a főiskolára az ország néhány legjobb vallástörténésze, s egy párját ritkítóan koherens és nemcsak jól felépített, hanem reálisan megvalósítható programot lehetett beadni a MAB-nak). A doktori iskolának megvan a maga *odiüsszeiája*, amelynek első felvonását annak idején megírtuk (ld. „Hiányok egyensúlytalansága”: *ÉS* 2009. jan. 30. p.16). Ekkor a MAB minősíthetetlenül szellemtelen, ostoba és a valósággal köszönő viszonyban sem álló véleménnyel (olyanok véleményezték, akiknek elemi ismereteik sem voltak a vallástudományról, de a program résztvevőinek a munkásságáról sem) elvetette a benyújtott programot, aminek a háttérében az állt, hogy a legaljasabb eszközökkel is meg kell akadályozni egy főiskolai doktoriskola lehetőségét. Ám a ZsKF még a MAB-ot is felülmúlta ostobaságban a továbbiakban. Az elutasítás ui. akkora felháborodást váltott ki a vallástudományi szakbizottságban (amelyet megkerültek a döntéshozatalban), hogy egy „javított” változat gyors beadása valószínűleg kedvező elbírálásra talált volna. A főiskola, ahelyett, hogy ezt megtette volna, fontosabbnak tartotta a kommunikáció szak MA-ját, s azt szorgalmazván, félretette a doktoriskolát. Mire végre-valahára a kommunikáció MA végérvényesen megbukott, addigra a MAB (a túl jól sikerült program hatására is) tovább szigorította a feltételeket, így ezeknek a DI már valóban nem tudott megfelelni. A főiskola végül is *több mint kilence hónappal az elutasító határozat után* (2009. áprilisában) nagy nehezen benyújtotta a fellebbezését, vagyis mintha valójában már nem akarta volna a doktoriskolát, mert már megfogant a kevésbé rentábilis vallástudományi szak megszüntetésének, s a vezetés irracionális döntéseit el-nem-fogadó tanároktól való megszabadulásának a terve. A második felvonás is természetesen abszurd eredménnyel zárult. A MAB legfelsőbb vezetése félretett minden szakmai szempontot, s még az előbbinél is ostobább kifogással utasította el a fellebbezést, egészen bődületes számársággal. A megfogalmazott bugyutácska vélemény szerint ugyanis ez a doktoriskola becsempészné a vallástudományba „a laikus teológiát”. Ismerve a résztvevők viszonyát a teológiához először nem hittünk a szemünknek, s nagyítóval kerestük azt, aki közülünk addig elleplezte azt, hogy inkognitóban a „laikus teológiát” melengeti a keblén: egyáltalán nem értettük, hogy mit is akart mondani az éppen csak nem iázó MAB szakember ezzel a számársággal, hiszen mindenki más tudta, hogy a doktoriskola oktatói éppenséggel a felekezet semleges, tudományos megalapozottságú vallástudományt akarták erősíteni Magyarországon. **Itt tehát a**

MAB és a főiskola vállvetve tették lehetetlenné a doktoriskola létrejöttét. Az utóbbi magatartása teljesen érthető volt: az esetleges kommunikáció MA sok pénzt hozott volna a tulajdonosnak, a doktoriskola „csak” szakmai elismerést és minőséget jelentett volna. A főiskola következő lépése ezután várható volt: a szabad bölcsész alapszakon már nem indított vallástudomány szakirányt, és noha 2009 júniusában még felvételt hirdetett az, úgymond, következő évben is folytatódó vallástudományi MA-ra, s erre – a mind nagyobb szakmai reputációnak örvendő oktatás miatt – több mint húsz (köztük néhány nagyon tehetséges) hallgató jelentkezett, július végén olvasni lehetett a honlapon (természetesen az oktatókat ezúttal is kihagyták a döntésből), hogy a vallástudományi mesterszak sem indul, vagyis a főiskola egyetlen országos hírű szakmai műhelye megszűnik. A háttérben egyértelműen az állt, hogy (noha hozzánk jelentkeztek a legtöbben az országban és legalább 15 fővel el lehetett volna indulni) az nem olyan rentábilis, mint a kommunikáció vagy az andragógia szakok. Hozzá kell tenni, hogy a szegedi egyetem, a Károli és a Pázmány 6-8 fővel is elindították a szakot (persze a hozzánk jelentkezettek a kudarc után átmentek oda). Ilyen dicstelen véget ért az ország egyetlen, kifejezetten az Ábrahám-vallások összehasonlító kutatására és tanítására összeválogatott tudományos műhelye, amelyet a külső stupiditás és a kicsinyes belső anyagi szempontok (kiegészülve az elnök asszony sértett hiúságával és az aktuális kegyenc bosszúhadjáratával) pusztítottak el; kétségkívül naivitás és önpusztító cselekedet a mai Magyarországon igazán minőségi célokat kitűzni; a kisszerűség és a kapzsiság hamar gleichschaltol mindent.

Végül nem lehet néhány szót nem szólni a *Vallástudományi Szemle* hodosz katójáról, a héraikleitoszi „lefelé menő útról”, amely ugyancsak szomorú emlékeket ébreszt a kezdetek lelkesedését átélő, ma már a lepusztult folyóiratban részt nem vevő munkatársakban. A Magyarországon teljesen egyedülálló folyóirat alapítóit öt esztendővel ezelőtt az a hit éltette, hogy úttörő munkát végeznek, hiszen a tudományos valláskutatás és oktatás terén csak szórványos kísérletek léteztek korábban, s a folyóirat az egymással nem érintkező, s hatást alig gyakorló törekvéseket akarta összefogni. Tudván, hogy e kísérletek még gyermekcipőben járnak, tudatosan évi két számmal számoltak, hiszen valóban színvonalas tanulmányokat és recenziókat még hosszú ideig nem lehet több számhoz megkívánni. Másfelől a folyóiratoknál és a könyvkiadásban ma nem létező igényes szerkesztést kötelességüknek tekintették, amely két szám esetében is óriási erőfeszítést és önfeláldozást követelt meg az oktatás és a kutatás mellett. Az első három évben heroikus munkát végeztek és ennek meg is volt az eredménye: a vallástudománnyal foglalkozó kutatók az egész országban mindinkább megtiszteltetésnek tekintették, ha egy cikküket a folyóirat szerkesztősége elfogadta és közölte. A tematikus számoknak mind nagyobb visszhangja lett a szakmán belül, s úgy nézett ki, hogy ez a jól felépített *quadrivium* (a vallástudományi BA, MA, doktori iskola és a folyóirat) színvonalas és színes életet teremt a tudományos vallástudományi képzésben és kutatásban. Ma mindenből csak romhalmaz van: az első három megszűnt, ill. nem jöhetett létre, a negyedik pedig gyorsan és látványosan lepusztult. A problémák akkor kezdődtek, amikor a főiskola támogatásért pályázott, s meg is kapta, de évi négy számra. A jelentéktelen pályázati összeg miatt a főiskola vezetése azonnal átállt az évi négy számra. Ketten a folyóirat szerkesztői közül tiltakoztunk ez ellen, mondván, hogy egyfelől nincs ennyi jó lelkiismerettel közölhető jó anyag (természetesen nem is lett), másfelől nem lehet rendesen megszerkeszteni tisztességesen négy számot. A főiskola tulajdonosnője elfogadhatlan módon közölte, hogy semmiféle eltérő véleménynek nincs helye, és külön nehezményezte, hogy azt írásban mertük megfogalmazni. Ezek után a folyóirat sorsa megpecsételődött. Hamarosan a korábban említett kedvenc lett a főszerkesztő, aki – lévén, hogy nincsen semmi minőségérzéke – bármilyen cikket elfogad, s a továbbiakban természetesen megszűnt az anyag tisztességes megszerkesztése (jutalmul Zsigmond-díjat kapott). A két előbb említett szerkesztő (köztük én is) kiváltam a szerkesztőbizottságból, amelyet közben másik két szerkesztő is otthagytott. A

folyóirat és egyáltalán a vallástudományi oktatás sorsát is fölfoghatjuk a szokásos magyar modellnek: biztató kezdetek után megoldhatatlan problémák jelentkezése és gyors lepusztulás. Ám, ha az ember leküzdi kezdeti negatív érzéseit és megpróbálja elfogulatlanul átgondolni a történetet, akkor – s ez lehet ennek az írásnak az egyik tanulsága – fölmerül az az eretnek gondolat, hogy mindez **alakulhatott volna jól** is és nem is kellett volna hozzá különösebb erőfeszítés. Ahogy a rendszerváltás is sikerülhetett volna jól, a vasút is működhetne, a kocsikon lévő WC-ékbe is be lehetne menni, a felsőoktatás is maradhatott volna a régi színvonalon és még sorolhatnánk a sok rosszul alakult példát, ha... Voltaképpen ezen a *ha* dolgon érdemes elgondolkodni. Itt a főiskolán még másfél évvel ezelőtt úgy nézett ki, hogy egy sor dolog a helyén van: a vezetés a vallástudományi MA és a doktori iskola miatt fölvelt négy neves szakembert, még be lehetett adni a doktoriskolát a MAB-ba, a folyóirat még színvonalasan megjelent, az MA-án még érdemes volt tanítani. Aztán minden elromlott, ami azzal fejeződött be az én esetemben, hogy úgy küldtek el, hogy **le sem vizsgáztathattam a diákjaimat (ld. „hallgatóbarát”!)**, vagyis az adott szemesztert ki sem tölthettem. Egyféle magyarázat lehet az, hogy a fékevesztett anyagi szempontok minden más megfontolást félretolnak. Ráadásul ezek a szempontok még csak nem is célracionálisak, hiszen csak a mát tartják szem előtt, már a holnapot sem. Ahogy az ember az országban körülnéz, azt látja, hogy a hozzáértésnek, a szakmai és a minőségi szempontoknak sehol nincs becsülete, s a gyors érvényesülés és meggazdagodás semmire nem tekint. A szakmai szempontok valóban másod- vagy sokadrendűek voltak a főiskolán. A főiskola vezetésének (beleértve a rektort) soha nem jutott pl. eszébe, hogy a négy neves szakembert fölkérdje: tartsanak valami közérdekű előadást a főiskola diákjainak a maguk, nem teljesen érdektelen területéről (egyiptológia, iszlám, vallási néprajz, kereszténység). Ugyanezt példázta az is, hogy a vezetőség, döntései során soha nem kérte ki a szakemberek véleményét. Egy további tanulság az lehet, hogy az oktatói munka és az oktató megbecsülése mérhetetlenül eljelentéktelenedett és lesüllyedt, az embernek az az érzése, hogy a diplomaszerezés folyamatában lassan nem lesz szükség tanárra: az intézmény vezetősége beszedi a pénzt, a diák az internetről valami mismást összeszed, s kiválaszthatja a megfelelő diplomát. Addig azonban az állami intézmények úsznak az ár ellen (úgy tesznek, mintha komoly oktatás folyana), a magánintézmények pedig úsznak az árral és úgy alakítják a struktúrájukat, hogy a tömegszakok minél több profitot hozzanak.

Végül arra vagyok kíváncsi, hogy e – hangsúlyozottan a saját tapasztalataimról beszámoló – írás nyomán vajon milyen megokolással fognak megszabadulni a még ott tanító páromtól, aki létrehozta a vallástudományi MA-t (ennek még papíron ő a szakfelőse) s a Vallástudományi Szemlét (melyből viszont már kidobták). Az eddig gyakorlat az volt, hogy kirúgandó kolléga óráit elvették, majd a megfelelő pillanatban megváltak tőle, mivel nem voltak órái. Vajon most is ez hatékony, de ugyancsak szellemtelen és túlságosan lejáratott módszer várható, vagy a főiskola vezetése egyesült erővel ki tud-e találni valami szellemesebb megoldást? Ismerve a vezetőség szellemi színvonalát, ebben aligha lehet reménykedni.